

ZAJEDNICA SAVEZA OSOBA S INVALIDITETOM HRVATSKE

STOP **P**

**OBITELJSKOM NASILJU NAD ŽENAMA
I DJEVOJKAMA S INVALIDITETOM**

Zagreb, 2021.

Izdavač: ZAJEDNICA SAVEZA OSOBA S INVALIDITETOM
HRVATSKE - SOIH
Zagreb, Savska cesta 3

Za izdavača: Zorislav Bobuš, dr. med.

Uređivački odbor: Zorislav Bobuš, dr. med.
Marica Mirić
Lorena Vovk
Kristina Peruničić
Martina Mokus

Tisak: Correctus media d.o.o.

Naklada: 250 komada

Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava,
obitelji i socijalne politike

*Izrada Edicije omogućena je financijskom podrškom Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
Sadržaj Edicije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Ministarstva.*

SADRŽAJ

1. Uvod	4
2. Ženska ljudska prava	5
3. Nasilje u obitelji i nasilje prema ženama – zakonodavni okvir	9
4. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	21
5. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja	25
6. Manifestacije nasilja u obitelji	30
7. Specifičnosti nasilja prema dobnim skupinama	34

1. Uvod

Nasilje u obitelji predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i oblik diskriminacije. To je društveni, obiteljski i osobni problem koji ima duboke zdravstvene, socijalne i druge posljedice na pojedinca, obitelj i zajednicu. Iz službenih podataka o stanju, kretanju i obilježjima pojave nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj evidentno je da su najčešće žrtve nasilja osobe ženskog spola različite životne dobi i obiteljskog statusa, a najčešći počinitelji punoljetne osobe muškog spola.¹

„Dok su pojavni oblici dobro poznati znanosti i praksi, **uzroci** su vrlo često samo djelomično utvrđeni, jer mogu biti razni i često isprepleteni: nezaposlenost, siromaštvo, alkohol, ali i frustrirajuće situacije koje dovode do toga da se nasilnik rasterećuje čineći nasilje nad članovima obitelji. Takvim postupanjima ugrožene su **najranjivije skupine** (djeca, nemoćni, žene), koje ostaju nezaštićene u sredini (obitelji) u kojoj bi se trebali osjećati sigurnima i zaštićenima. Time se narušava i integritet obitelji. Obitelji postaju disfunkcionalne, što može biti od utjecaja na druge članove obitelji da i oni jednom postanu nasilnici i čine prekršaje te vrste, ali i razna kaznena djela.“²

Člankom 62. **Ustava Republike Hrvatske** proklamirano je da je obitelj „pod osobitom zaštitom države“, a Republika Hrvatska je stranka ili potpisnica brojnih međunarodnih pravnih dokumenata Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe iz područja zaštite žrtava nasilja, koji zajedno s nacionalnim zakonodavstvom te strateškim dokumentima čine pravni okvir usmjeren **zaštiti žrtava nasilja u obitelji i nasilja nad ženama**.

U nastavku Edicije obradit će se pitanja ženskih ljudskih prava, definicije nasilja u obitelji temeljem međunarodne, europske i domaće pravne regulative te manifestacije nasilja.

¹ *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji od 19.6.2019.*

² *Dr. sc. Marta Dragičević Prtenjača: Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajnogpravnog i kaznenopravnog regulative, 2016, str. 142.*

2. Ženska ljudska prava

Ravnopravnost spolova temeljno je načelo koje čini sastavni dio ljudskih prava i preduvjet je kako bi ljudska prava bila primjenjiva i kako bi njihovo uživanje postalo dostupno svim osobama. **Međunarodnopravni okvir za uklanjanje nasilja nad ženama** dio je **međunarodnopravnog okvira za zaštitu ljudskih prava**, a zaštita ljudskih prava žena početno se razvijala u sklopu zaštite ljudskih prava “svih” kroz **zabranu diskriminacije na osnovu spola**.

Nakon velikih stradanja za vrijeme drugog Svjetskog rata, UN je dana 10.12.1948. godine jednoglasno prihvatio **Opću deklaraciju o ljudskim pravima**, u čijoj preambuli stoji da je jedan od temeljnih ciljeva UN-a vraćanje “vjere u temeljna ljudska prava, dostojanstvo i vrijednost osobe te jednaka prava muškaraca i žena”. Deklaraciju je predstavila Eleanor Roosevelt, koja je bila predsjednica odbora zaduženog za njezino sastavljanje, a člankom 2. određeno je da “svakome pripadaju sva prava i slobode utvrđene u ovoj Deklaraciji bez razlike bilo koje vrste, kao što je rasa, boja kože, spol, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovina, rođenje ili drugi status”.

Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe iz 1950. predviđen je mehanizam zaštite ljudskih prava putem podnošenja individualnog zahtjeva Europskom sudu za ljudska prava, slijedom kojeg Sud razmatra je li tužena država osigurala poštivanje prava zajamčenih Konvencijom na nacionalnoj razini. Europski sud za ljudska prava stoga predstavlja supsidijaran mehanizam zaštite tek kada njihova zaštita nije osigurana na nacionalnoj razini pojedine države potpisnice Konvencije, što znači da su nacionalne vlasti u prvom redu pozvane osigurati prava i slobode iz Konvencije te spriječiti povrede tih prava.³

Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i odgovarajuće Protokole za primjenu Konvencije Republika Hrvatska ratificirala je još 1997. godine, a ratifikacijom Protokola 12. u kasnijem razdoblju, **preuzela je obvezu implementacije odredaba o općoj zabrani diskriminacije u nacionalno zakonodavstvo**.

Na Općoj skupštini UN – a 1967. godine donesena je **Deklaracija o uklanjanju diskriminacije žena** koja na deklarativnoj razini definira međunarodne norme za osiguranje jednakih prava žena i muškaraca, ali nema ugovorne obveze za države članice UN-a.

Godine 1975. u Mexico Cityu održana je **Prva svjetska konferencija žena**, međutim ne spominje žene s invaliditetom. Radi daljnjeg poboljšanja položaja žena pojavila se potreba za međunarodno obvezujućim dokumentom te članice UN-a 1979. godine na Općoj skupštini usvajaju **Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama – CEDAW**. Konvencija daje okvir Vladama za

³ Usp. <https://uredzastupnika.gov.hr/konvencija-437/437>

stvaranje rodno osviještenih nacionalnih politika i po prvi puta definira građanska, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava žena.

U CEDAW konvenciji ženska ljudska prava definiraju se kao ljudska prava. U svrhu ove Konvencije izraz „**diskriminacija žena**“ označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.

Ova definicija diskriminacije žena uključuje razne oblike diskriminacije uključujući i nasilje nad ženama, kojem je “svrha ili posljedica kršenje ljudskih prava žena.”⁴

CEDAW konvencija stupila je na snagu 1981. godine, a Fakultativni protokol usvojen 1999. godine, stupio je na snagu 2000. godine. Žrtva diskriminacije može se obratiti CEDAW odboru podnošenjem individualnih pritužbi te zahtijeva za istragom o ozbiljnom ili sustavnom kršenju prava. Žrtva dobiva preporuku koju može koristiti na međunarodnim i nacionalnim sudovima u sudskom postupku. Republika Hrvatska je država stranka CEDAW konvencije od 1992. godine, a Fakultativnog protokola od 2001. godine te, kao i druge države stranke, ima obvezu periodičnog izvještavanja o stanju ženskih prava pred CEDAW odborom koji prati primjenu odredaba Konvencije. Ženske i/ili feminističke organizacije iz Hrvatske izrađivale su tzv. izvještaj u sjeni (tzv. “shadow report”) koji CEDAW odbor uzima kao relevantan dokument u stvaranju preporuka za nacionalne Vlade.

CEDAW konvencija je temeljni pravno obvezujući međunarodopravni instrument za zaštitu prava žena kojem je cilj postizanje pune jednakosti muškaraca i žena. Ona je :

- antidiskrimnacijski instrument - zabranjuje sve oblike diskriminacije na osnovu spola
- instrument za zaštitu ljudskih prava žena- zabranjuje kršenja svih ljudskih prava u žena u javnoj i privatnoj domeni (uključujući i u obitelji)
- instrument za osnaživanje žena – omogućuje privremene posebne mjere za ubrzanje postizanja jednakosti
- za uklanjanje nasilja nad ženama – definira rodno utemeljeno nasilje kao oblik diskriminacije te ono nasilje koje se odnosi na žene zato što su žene ili koje prekomjerno pogađa žene.⁵

Na **Drugoj svjetskoj konferenciji žena u Kopenhagenu**, 1980. spominje se tek potreba da se „obradi posebna pažnja starijim ženama, ženama koje žive same i invalidnim ženama (disabled women)“. U izvještaju s **Treće svjetske konferencije**

⁴ Usp. dr.sc. Dubravka Šimonović: *Međunarodopravni okvir za uklanjanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama: CEDAW konvencija i Istanbulska konvencija*, str. 6.

⁵ *Ibid*, str. 5.

žena održane u Nairobiju, 1985. u poglavlju „Jednakost, razvoj i mir“ sadržan je poseban paragraf koji se osvrće na žene s psihičkim i mentalnim invaliditetom.

U Beču 1993. godine održana je **Svjetska konferencija o ljudskim pravima**, koja je pokazala učinkovitost umrežavanja i lobiranja za ljudska prava. Na njoj su sudjelovale žene koje su predstavljale tisuće drugih koje su bile prisutne na lokalnim skupovima gdje su izradile nacrt svojih zahtjeva za konferenciju. Rezultat Konferencije su **Bečka deklaracija i Program djelovanja** koji „ljudska prava žena i djevojčica“ definiraju se kao „neotuđiv, sastavni i neodjeljiv dio jedinstvenih ljudskih prava“. Deklaracija ujedno poziva da se ženska ljudska prava uzmu u obzir u svim aktivnostima Ujedinjenih naroda.

Na **Četvrtoj svjetskoj konferenciji žena u Pekingu 1995.** na kojoj je sudjelovalo 50.000 osoba predstavnika UN-a, Vlada, medija i aktivistica organizacija civilnog društva, donesene su **Pekiška deklaracija i Platforma za djelovanje**. **Deklaracija** apostrofira problem žena i djevojaka s invaliditetom i to u području obrazovanja, zdravlja, nasilja protiv žena, ekonomskog položaja, a posebno problem djevojčica s invaliditetom, a **Platforma** definira sveukupno 12 ključnih područja provedbe nacionalnih politika za uspostavu ravnopravnosti spolova: siromaštvo, obrazovanje, zdravlje, nasilje, oružani sukobi, gospodarstvo, odlučivanje, institucionalni mehanizmi, ženska ljudska prava, mediji, okoliš, djevojčice, a države članice UN-a obavezale su se da će provoditi dogovorene mjere kako bi se utjecalo na neravnopravan položaj žena i muškaraca. Predstavnici Republike Hrvatske sudjelovali su na obje konferencije, u Beču i Pekingu.

Pravni okvir CEDAW konvencije dopunjuju i razrađuju još i **UN Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama iz 1993.**⁶, **UN Rezolucija Vijeća sigurnosti 1325 o ženama, miru i sigurnosti**⁷, **Program Ujedinjenih naroda o održivom razvoju do 2030. godine (Agenda 2030.)** sa ciljem 5: postizanje rodne jednakosti i osnaživanje žena i mjerom 2 - uklanjanje nasilja nad ženama⁸, **neke regionalne konvencije te Konvencija Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja (Istanbulska konvencija) iz 2011. godine.**

„Najočitiji primjeri kršenja ženskih prava su u slučajevima obiteljskoga i seksualnog nasilja kao i reproduktivnih i seksualnih prava.“⁹ Prema **EIGE-ovom Indeksu rodne ravnopravnosti za 2020. godinu**¹⁰, Hrvatska je, kao i

⁶ Vidjeti na: <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/un/a-res-48-104.pdf>

⁷ Vidjeti na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/un/rezolucija_2000_1325.pdf

⁸ Vidjeti na: <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Ujedinjeni%20narodi/The%202030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development.pdf>

⁹ Ivana Radačić i Jelka Vince Pallua: *Ljudska prava žena. Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*, Zagreb: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar" – Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, 2011. 360 str.

¹⁰ *Europski institute za ravnopravnost spolova (EIGE) 2020 Indeks rodne ravnopravnosti*, dostupno na: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020>

prethodne godine, ostvarila manji pomak u području rodne ravnopravnosti te se sada nalazi na 20. mjestu na ljestvici zemalja EU-a. Uz rodno uvjetovano nasilje, najznačajniji problemi su rasprostranjenost seksizma u svakodnevnom govoru, medijskim napisima i političkom diskursu, nedostatak političke participacije žena te naglašena neravnoteža u području društvene moći muškaraca i žena.¹¹

Žene s invaliditetom suočene su sa svakodnevnim kršenjem ljudskih prava. Iako im pripadaju sva ljudska prava kao i muškarcima s invaliditetom i muškarcima i ženama bez invaliditeta, žene s invaliditetom su društveno marginalizirane i gotovo nevidljive u svim aspektima života. Postojanje kulturnih, zakonskih, društvenih i institucionalnih prepreka i predrasuda čini žene žrtvama dvostruke diskriminacije – kao žena i osoba s invaliditetom.

Nije za zanemariti da se žene u općenito, u dobi iznad 65 godina suočavaju sa specifičnom i znatnom diskriminacijom koja se u području nasilja diskriminacija očituje u pristupu sudovima i policijskim postajama, s obzirom na to da možda ne posjeduju znanje o uslugama koje se pružaju ili sebe ne smatraju žrtvama.

¹¹ Izvještaj Kuće ljudskih prava za 2020. godinu dostupan na https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2021/04/KLJP_GI2020_FIN_1904.pdf

3. Nasilje u obitelji i nasilje prema ženama - zakonodavni okvir

U nastavku se navode definicije nasilja u obitelji i nasilja prema ženama kroz prikaz **međunarodnih i europskih dokumenata** te domaćeg zakonodavstva, kojima se propisuje potreba zaštite žena od nasilja i zaštita od nasilja u obitelji, a s napomenom da su neki dokumenti već ranije spomenuti i sagledani s aspekta ženskih ljudskih prava i zaštite od diskriminacije.

Prema Bečkoj deklaraciji *spolno nasilje i svi oblici spolnog zlostavljanja i iskorištavanja*, nespojivi su s dostojanstvom i vrijednošću ljudske osobe pa se moraju iskorijeniti. To se može postići pravnim mjerama, državnim akcijama i međunarodnom suradnjom u područjima kao što su gospodarski i društveni razvoj, odgoj i obrazovanje, zaštita materinstva, zdravlja i socijalna potpora.¹²

Deklaracija UN-a o uklanjanju nasilja nad ženama usvojena na Općoj skupštini UN-a, 20. prosinca 1993. godine u članku 2. navodi da **pojam nasilja protiv žena** valja shvatiti tako da obuhvaća, ali nije ograničen na:

- a) fizičko, spolno i psihološko nasilje koje se događa u obitelji, uključujući udaranje, spolno zlostavljanje ženske djece u kućanstvu, nasilje povezano s institucijom miraza, bračno silovanje, osakaćivanje ženskih genitalija i ostale tradicionalne postupke štetne za žene, izvanbračno nasilje i nasilje vezano uz eksploataciju;
- b) fizičko, spolno i psihološko nasilje koje se odvija u društvenoj zajednici, uključujući silovanje, spolno zlostavljanje, spolno napastovanje i zastrašivanje na poslu, u obrazovnim ustanovama i drugdje, trgovanje ženama i prisilna prostitucija;
- c) fizičko, spolno i psihološko nasilje počinjeno ili tolerirano od države u kojoj se događa.

Time se u ovom prvom globalnom, iako pravno neobvezujućem instrumentu, potvrđuje da je nasilje nad ženama kršenje ljudskih prava žena te ga definira, ali ga ne podvodi pod jedan od oblika diskriminacije žena.

Prekid nasilja nad ženama bila je također glavna tema ranije spomenute Četvrte svjetske konferencije o ženama, održane u Pekingu 1995. godine, čiji završni dokument „**Platforma za akciju**“, detaljno navodi brojne mjere protiv nasilja nad ženama koje su se zemlje članice obvezale primijeniti, a pod **nasiljem nad ženama podrazumijeva** „bilo koji čin rodno temeljenog nasilja koje rezultira, ili bi moglo rezultirati, u fizičkoj, seksualnoj ili psihološkoj šteti ili patnji žena, uključujući prijetnje takvim činom, prinudom ili samovoljnim lišavanjem slobode, u javnom i privatnom životu.“ U Platformi se također navodi kako je nasilje protiv žena prepreka ispunjenju ciljeva jednakosti, razvoja i mira te krši i umanjuje ili poništava uživanje ženskih ljudskih prava i temeljnih sloboda.

¹² Usp. Bečka deklaracija i Program djelovanja https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2014040309092165cro.pdf

CEDAW konvencija nema posebnu odredbu o nasilju nad ženama, što je donekle vezano i uz tretiranje nasilja nad ženama u vrijeme kada je ona usvajana, no sadrži sveobuhvatnu definiciju diskriminacije žena koja obuhvaća i nasilje nad ženama.¹³

Za svrhe Konvencije '**diskriminacija žena**' označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.

Ova definicija diskriminacije žena uključuje razne oblike diskriminacije **uključujući i nasilje nad ženama, ukoliko ono ima za 'svrhu ili posljedicu kršenje ljudskih prava žena'**. Uz to, Konvencija sadrži i poseban **članak 16. koji zabranjuje diskriminaciju u obiteljskim odnosima te tako direktno obuhvaća i područje obiteljskih odnosa** koje je tradicionalno tretirano kao privatna sfera i bilo izuzeto iz domene međunarodne pravne regulacije. Kako bi pojasnio primjenu Konvencije na nasilje nad ženama CEDAW odbor je 1989. usvojio **Opću preporuku br. 12** o nasilju nad ženama u kojoj navodi da članci 2., 5., 11., 12. i 16. Konvencije obvezuju Države članice da štite žene od nasilja te ih poziva da u svoja izvješća prema Konvenciji uključe informacije o zakonima i drugim mjerama vezanih uz zaštitu od nasilja te o statističkim podacima.

CEDAW odbor je 1992. godine usvojio **Opću preporuku br. 19 o nasilju nad ženama** u kojoj je pojasnio da definicija diskriminacije iz članka 1. Konvencije uključuje **rodno utemeljeno nasilje** koje je "… nasilje prema ženi zato što je žena ili zato što disproporcionalno pogađa žene. Ono uključuje akte kojima se nanosi fizičko, psihičko ili seksualno oštećenje ili patnja, prijetnje takvim aktima, prisila ili oduzimanje slobode". U istoj preporuci navodi se da rodno utemeljeno nasilje koje ograničava ili isključuje uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda prema međunarodnom pravu ili prema konvencijama za zaštitu ljudskih prava je diskriminacija u smislu članka 1. Konvencije, a ta prava i slobode uključuju: pravo na život, pravo ne biti podvrgnut torturi, nehumanom ili ponižavajućem postupku ili kazni, pravo na slobodu i sigurnost osobe i dr.¹⁴

Odbor je ujedno pojasnio odgovornost države za kršenje ljudskih prava od strane pojedinca. Naime, država prema načelu "dužne pažnje" (due diligence) može biti odgovorna za kršenje ljudskih prava od strane pojedinca ukoliko s dužnom pažnjom ne poduzme mjere da iste spriječi, kazni počinitelja i osigura zaštitne servise i kompenzaciju žrtvi. Neki autori ističu da je Opća preporuka br.

¹³ Usp. dr. sc. Dubravka Šimonović: *Međunarodnopravi okvir za uklanjanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama : CEDAW konvencija i Istanbulska konvencija*, 2017., str.6.

¹⁴ Više o Preporukama br. 12., 19. i 35. CEDAW odbora dostupno je na: <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Ujedinjeni%20narodi/2018/Opca%20preporuka%20br35%20-2%20izdanje.pdf>

19 "inkluzivnim tumačenjem" usvojila formulu prema kojoj je "nasilje nad ženama izjednačeno sa diskriminacijom žena te je time ispunila prazninu u međunarodnom pravu koje nema eksplicitnu odredbu o zabrani nasilja nad ženama. Nesumnjivo je ova Opća preporuka bila ključna za bolje razumijevanje i primjenu CEDAW konvencije na nasilje nad ženama.¹⁵

U srpnju 2017. godine CEDAW odbor je usvojio novu **Opću preporuku br. 35** o rodno utemeljenom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opća preporuka br. 19. U ovoj Preporuci Odbor rabi izraz „**rodno utemeljeno nasilje**“ kao ono koje pogađa žene tijekom čitava životnog ciklusa te sukladno tome pojam žene u ovom dokumentu uključuje i djevojčice. Navedeno nasilje poprima mnogo oblika, uključujući djela ili propuste počinjene s namjerom da izazovu ili za koje je vjerojatno da će izazvati smrt ili fizičku, spolnu, psihičku ili gospodarsku štetu ili patnju žena, prijetnje takvim djelima, uznemiravanje, prisilu ili samovoljno lišavanje slobode. Rodno utemeljeno nasilje nad ženama može doseći razine mučenja ili okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja u određenim okolnostima, uključujući slučajeve silovanja, nasilja u obitelji ili štetnih praksi.

Vrijedi istaknuti da osim razmatranja pojedinačnih pritužbi o kršenju Konvencije, CEDAW odbor može i sam pokrenuti postupak ispitivanja ponašanja država stranaka zbog teškog i sustavnog kršenja prava žena.

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (tzv. Istanbulska konvencija) iz 2011. godine koja je u RH stupila je na snagu 1. listopada 2018. godine predstavlja „prvi pravno obvezujući međunarodni instrument koji služi kao pravni okvir za zaštitu žena od svih oblika nasilja. Konvencijom je posebno naglašen problem nasilja nad ženama i rodno uvjetovanog nasilja nad ženama.“¹⁶

Za svrhe ove Konvencije „**nasilje u obitelji**“ označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom, a "nasilje nad ženama" smatra se kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu.

Konvencijski standardi predstavljaju za države stranke pozitivno-pravne obveze čije izvršenje prati nadzorni mehanizam odnosno odbor stručnih osoba za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO).

¹⁵ Usp. dr. sc. Dubravka Šimonović: *Međunarodnopravi okvir za uklanjanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama : CEDAW konvencija i Istanbulska konvencija*, 2017., str.8.

¹⁶ *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji od 19.6.2019.* dostupan na https://mup.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf

„CEDAW Konvencija kao globalni međunarodnopravni instrument obuhvaća nasilje nad ženama kao oblik diskriminacije žena dok Istanbulska konvencija kao regionalna europska konvencija polazi od nasilja nad ženama kao oblika diskriminacije žena i kršenja ljudskih prava čime doprinosi uklanjanju drugih oblika diskriminacije žena. Ove dvije konvencije imaju različit, ali i preklapajući obuhvat te su globalni i regionalni karakter instrumenti koji se djelomično preklapaju te time i nadopunjuju i uzajamno jačaju na području suzbijanja rodno utemeljenog nasilja nad ženama koje obje tretiraju kao kršenje ljudskih prava žena i oblik diskriminacije žena.“¹⁷

Opća skupština UN – a usvojila je 20. studenoga 1989. godine **Konvenciju o pravima djeteta**, međunarodni dokument kojim se priznaju prava djece u cijelome svijetu. Vlada Republike Hrvatske donijela je posebnu odluku kojom se na temelju notifikacije o sukcesiji od bivše države Hrvatska smatra strankom Konvencije o pravima djeteta od dana osamostaljenja, 8. listopada 1991. godine. Člankom 19. st.1. propisano je da će države stranke poduzeti sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloraba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj, zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena.

Stavkom 2. istog članka propisano da države stranke priznaju **djetetu s teškoćama u razvoju** pravo na posebnu skrb te će, ovisno o raspoloživim sredstvima, poticati i osiguravati svakom takvom djetetu kao i onima koji su odgovorni za njegovu skrb, pružanje pomoći koju zatraže i koja je primjerena stanju djeteta i uvjetima u kojima žive njegovi roditelji ili drugi koji skrbe za njega.

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja iz 2007. vezano za *seksualno zlostavljanje djeteta* propisuje da će svaka stranka usvojiti zakonske ili druge mjere potrebne kako bi se kaznenopravno sankcionirao namjerni čin sudjelovanja u seksualnim aktivnostima s djetetom, u kojima se zlorabotrebjava posebno **ranjiva situacija djeteta, posebice uslijed mentalne ili fizičke invalidnosti ili situacije ovisnosti**, a djetetom se u svrhu ove Konvencije smatra svaka osoba mlađa od 18 godina.

Opća Skupština UN-a je 13. prosinca 2006. godine usvojila **Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom**. Republika Hrvatska je Konvenciju i Protokol potpisala 30. ožujka 2007., a ratificirala ih 15. kolovoza 2007. kao četvrta zemlja u svijetu i druga u Europi. Konvencija je stupila na snagu 3. svibnja 2008. godine. Konvencija posebnu pažnju posvećuje pravima žena s invaliditetom, naglašavajući borbu protiv dvostruke diskriminacije žena. Tako se u preambuli Konvencija poziva na Konvenciju o uklanjanju svih oblika nasilja prema ženama te se izražava zabrinutost zbog neuvažavanja prava žena s invaliditetom i višestruke diskriminacije

¹⁷ Dr. sc. Dubravka Šimonović: *Međunarodnopravi okvir za uklanjanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama: CEDAW konvencija i Istanbulska konvencija, 2017., str.12.*

kojoj su izložene. U Preambuli se također navodi da su „*žene i djevojčice s invaliditetom često izloženi riziku od nasilja, ozljeđivanja, zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili izrabljivanja, kako u svojim domovima, tako i izvan njih (...)*”

U Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine navodi se da je donošenjem Zakona o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: KPOSI) i Fakultativnog protokola¹⁸ **Republika Hrvatska preuzela obvezu osigurati puno ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda osobama s invaliditetom, kao posebno osjetljivoj skupini, bez diskriminacije na osnovi invaliditeta.**¹⁹

Prema čl. 6. KPOSI, koji se odnosi na *žene s invaliditetom* „države potpisnice priznaju da su žene i djevojke s invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji te da će u tom smislu poduzeti mjere radi osiguranja punog i ravnopravnog uživanja svih njihovih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Države potpisnice će poduzeti sve odgovarajuće mjere radi osiguranja punog razvoja, napretka i osnaživanja položaja žena kako bi im zajamčile korištenje i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda navedenih u ovoj konvenciji.”

Učlanaku 16. koji se odnosi na *slobodu od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja* utvrđeno je da će “države stranke poduzeti sve prikladne zakonodavne, upravne, socijalne, obrazovne i druge mjere radi **zaštite osoba s invaliditetom**, kako unutar tako i izvan njihovog doma, od **svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, uključujući i aspekte istih vezane uz spol.**”

Države potpisnice KPOSI dostavljaju svoja izvješća o provedbi Konvencije Odboru UN-a za prava osoba s invaliditetom (KPOSI odbor). KPOSI odbor je 2016. godine pripremio **Opći komentar br. 3 koji se odnosi na žene i djevojke s invaliditetom**, s ciljem pomaganja državama potpisnicama u ispunjavanju njihovih obveza izvješćivanja.

U Općem komentaru br. 3 utvrdio KPOSI odbor je utvrdio tri glavna pitanja u pogledu zaštite ljudskih prava žena i djevojaka: nasilje, spolno i reproduktivno zdravlje i pravo te diskriminacija.

U ovom općem komentaru upotrebljavaju se pojmovi:

- a) „Žene s invaliditetom” - odnosi se na sve žene, djevojke i adolescentice s invaliditetom;
- b) „Spol” i „Rod”, pri čemu se „spol” odnosi na biološke razlike, a „rod” na karakteristike koje društvo ili kultura smatraju muškima ili ženscima;

¹⁸ Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom dostupan na Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 6/07 dostupan je na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2007_06_6_80.html

¹⁹ Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, rujna 2017. dostupna je na <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/MDOMSP%20dokumenti//Nacionalna%20strategija%20zastite%20od%20nasilja%20u%20obitelji%20za%20razdoblje%20do%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>

- c) „Višestruka diskriminacija” odnosi se na situaciju u kojoj osoba doživljava diskriminaciju na dva ili više temelja, što rezultira diskriminacijom koja je složena ili pogoršana.
- d) „Međupodručna diskriminacija” odnosi se na situaciju u kojoj istodobno međusobno djeluje nekoliko temelja na način da su nerazdvojni. Temelji za diskriminaciju uključuju dob, invaliditet, etničko, autohtono, nacionalno ili društveno podrijetlo, rodni identitet, političko ili drugo mišljenje, rasu, status izbjeglice, migranta ili tražitelja azila, religiju, spol i spolnu orijentaciju.

U članku 6. stavku 1. KPOSI priznaje se da su žene s invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji te se od zemalja potpisnica traži da poduzmu mjere kako bi im se osiguralo puno i ravnopravno uživanje svih njihovih ljudskih prava i osnovnih sloboda. **Odbor za prava osoba s invaliditetom UN-a u Općem komentaru br. 3 (2016) o ženama i djevojkama s invaliditetom utvrđuje da je članak 6. (žene s invaliditetom) prioritetni članak povezan sa svim ostalim člancima Konvencije te da bi države potpisnice trebao podsjetiti da u sve aktivnosti usmjerene provođenju Konvencije uključuje prava žena i djevojaka s invaliditetom. Odbor poziva na poduzimanje pozitivnih mjera kako bi se osigurala zaštita žena s invaliditetom od višestruke diskriminacije te kako bi se osiguralo da mogu uživati ljudska prava i osnovne slobode na jednakoj osnovi kao i drugi. U komentaru koji se odnosi na čl. 16 KPOSI (sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja), Odbor navodi kako ženama s invaliditetom prijeti veći rizik od nasilja, izrabljivanja i zlostavljanja u usporedbi s ostalim ženama.**

Kao primjere nasilja, izrabljivanja i/ili zlostavljanja žena s invaliditetom kojima se krši članak 16. Odbor navodi: invaliditet kao posljedica nasilja, fizičke sile; gospodarska prisila; trgovanje ljudima i prijevara; pogrešno informiranje; napuštanje; izostanak slobodnog i informiranog pristanka te pravna prisila; zanemarivanje, uključujući onemogućivanje ili zabranu pristupa lijekovima; uklanjanje komunikacijskih sredstava ili nadzor nad njima te odbijanje pomoći u komuniciranju; uskraćivanje osobne pokretljivosti i dostupnosti, primjerice, uklanjanjem ili uništavanjem pomoćnih značajki dostupnosti poput rampi, pomoćnih instrumenata kao što su bijeli štapovi ili uređaji za mobilnost poput kolica; odbijanje skrbnika da pruže pomoć u svakodnevnim aktivnostima poput kupanja, menstrualne higijene i/ili služenja sanitarijama, oblačenja i hranjenja, što onemogućuje uživanje u pravu na neovisan život i slobodu od omalovažavajućeg postupanja; uskraćivanje hrane ili vode, ili prijetnja time; pobuđivanje straha zastrašivanjem kroz zlostavljanje (bullying), verbalno zlostavljanje i ismijavanje na temelju invaliditeta; ozljeđivanje ili prijetnja ozljeđivanjem, uklanjanjem ili ubijanjem ljubimaca ili pasa pomagača, ili uništavanjem objekata; psihološka manipulacija i iskazivanje kontrole, primjerice ograničavanjem osobnog ili virtualnog kontakta s obitelji, prijateljima ili ostalima.

Odbor utvrđuje da **spolno nasilje** nad ženama s invaliditetom uključuje

silovanje te da se spolno zlostavljanje događa se u svim scenarijima, u državnim i privatnim ustanovama te u obitelji ili zajednici. Neke žene s invaliditetom, posebice one gluhe ili gluhonijeme, te žene s intelektualnim teškoćama mogu biti izložene još većem riziku od nasilja i zlostavljanja zbog njihove izoliranosti, ovisnosti ili ugnjetavanja. Žene s invaliditetom podvrgavaju se jednakim štetnim praksama koje se vrše i protiv žena bez invaliditeta kao što su prisilan brak, obrezivanje žena, zločini počinjeni u ime takozvane časti, nasilje povezano s mirazom...²⁰

Vezano za **djevojčice s invaliditetom**, u okviru Općeg komentara br. 3. Odbor navodi da često preferencijalna skrb o dječacima i ponašanje prema dječacima znači da je nasilje **nad djevojčicama s invaliditetom češće od nasilja nad dječacima s invaliditetom ili djevojčica općenito. Nasilje nad djevojčicama s invaliditetom** uključuje zanemarivanje na temelju roda, ponižavanje, skrivanje, napuštanje i zlostavljanje, uključujući spolno zlostavljanje i spolno izrabljivanje, koje se povećava tijekom puberteta. Jednako tako, neusporedivo je vjerojatnije da djeca s invaliditetom neće biti upisana pri rođenju, što ih izlaže izrabljivanju i nasilju. **Djevojčicama s invaliditetom prijeti posebice visok rizik od nasilja koje počine članovi obitelji i skrbnici.**

U zaključnim primjedbama o ženama s invaliditetom, Odbor je izrazio zabrinutost o: rasprostranjenosti višestruke diskriminacije i međusektorske diskriminacije nad ženama s invaliditetom; diskriminaciji koju su iskusile žene i djevojke s invaliditetom zbog svojeg roda, invaliditeta i ostalih čimbenika o kojima se ne govori dovoljno u zakonodavstvu i politikama, pravu na život, jednakosti pred zakonom, dosljednosti nasilja nad ženama i djevojkama s invaliditetom, uključujući seksualno nasilje i zlostavljanje, prisilnu sterilizaciju, obrezivanje žena, seksualno i gospodarsko iskorištavanje, institucionalizaciju, nesudjelovanje ili nedostatno sudjelovanje žena s invaliditetom u procesima odlučivanja u javnom i političkom životu, neuključivanje rodnoga gledišta u politike o invaliditetu, nepostojanje gledišta o pravima osoba s invaliditetom u politikama koje promiču rodnu jednakost i nepostojanje ili nedostatan broj posebnih mjera za promicanje obrazovanja i zapošljavanja žena s invaliditetom. Odbor navodi da su štetni rodni stereotipi i stereotipi na temelju invaliditeta, koji mogu dovesti do ovakve diskriminacije, neraskidivo. Kao primjer Odbor navodi da zbog stereotipske podjele na temelju križanja roda i invaliditeta, žene s invaliditetom mogu se suočiti s preprekama kada prijavljuju nasilje, poput nevjerovanja i odbacivanja prijave, za što su odgovorni policija, tužiteljstvo i sudovi.²¹

Preporuka Rec (2002)5 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o zaštiti žena od nasilja i Memorandumu s objašnjenjima definira *obiteljsko nasilje* kao jedan od oblika nasilja protiv žena: „nasilje koje se događa u obitelji ili kućanstvu, uključujući fizičku i mentalnu agresiju, emocionalno i

²⁰ Više o spolnom nasilju u okviru Općeg komentara br. 3. (2016) UN Odbora za prava osoba s invaliditetom možete pročitati na http://www.soih.hr/pdf/knowledge_bases/broaura_-_opi_komentari_un.pdf

²¹ Više o Općem komentaru br. 3. (2016) UN Odbora za prava osoba s invaliditetom možete pročitati na http://www.soih.hr/pdf/knowledge_bases/broaura_-_opi_komentari_un.pdf

psihološko zlostavljanje, silovanje i seksualno zlostavljanje, incest, silovanje među supružnicima, stalnim ili povremenim partnerima i ukućanima, zločine počinjene u ime časti, ženska genitalna i seksualna mutilacija i ostali tradicionalni običaji štetni za žene, kao što su prisilni brakovi,”²²

Prema Dodatku II. **Preporuke Rec(2002)5** o zaštiti žena od nasilja, **seksualno nasilje** je svaki seksualni čin počinjen protiv volje druge osobe, uključujući seksualno izrugivanje i zadirkivanje, zurenje, nepoželjne komentare, egzibicionizam, uvredljive telefonske pozive, nepoželjne seksualne prijedloge, prisilno gledanje ili sudjelovanje u pornografiji, nepoželjno dodirivanje, prisilan seks, silovanje, incest, bolan ili ponižavajući seksualni čin, prisilnu trudnoću, trgovinu ženama i njihovo iskorištavanje u industriji seksa.

Rezolucija Europskog parlamenta od 25. veljače 2014. s preporukama Komisiji o borbi protiv nasilja nad ženama (2013./2014.(INL)) rodno definirano nasilje tumači kao nasilje usmjereno protiv osobe zbog njezinog spola, spolnog identiteta ili spolnog izražavanja ili koje nerazmjerno više pogađa osobe jednog spola; budući da ono žrtvama može prouzročiti tjelesnu, spolnu, emocionalnu ili psihičku štetu ili gospodarski gubitak i da se shvaća kao oblik diskriminacije i kršenja temeljnih sloboda žrtava te da uključuje nasilje u bliskim vezama, spolno nasilje (uključujući silovanje, seksualno zlostavljanje i uznemiravanje), trgovanje ljudima, ropstvo i različite oblike štetnih praksi kao što su prisilan brak, sakaćenje ženskih spolnih organa i takozvane zločine iz časti.“²³

U Rezoluciji Europskog parlamenta od 29. studenoga 2018. o položaju žena s invaliditetom(2018/2685(RSP)) navodi se da da u EU-u živi oko 46 milijuna žena i djevojčica s invaliditetom, koje čine oko 16% ukupnog broja žena u Uniji te da je vjerojatnost da će žene s invaliditetom postati žrtve nasilja dva do pet puta veća u odnosu na žene bez invaliditeta. Također se utvrđuje da je 34% žena sa zdravstvenim poteškoćama ili invaliditetom tijekom svojeg života doživjelo fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera.

U dijelu koji se odnosi na rodno uvjetovano nasilje Europski parlament „za zabrinutošću ističe da je za žene i djevojčice vjerojatnije da će postati žrtve rodno uvjetovanog nasilja, a posebno nasilja u obitelji i seksualnog iskorištavanja; poziva države članice da poduzmu odgovarajuće mjere i pruže visokokvalitetne, pristupačne i prilagođene usluge kako bi stale na kraj nasilju nad ženama i djecom i pružile podršku žrtvama nasilja, tako da osiguraju osoblje koje je osposobljeno

²² Više o *Preporuci Rec (2002)5 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o zaštiti žena od nasilja i Memorandumu s objašnjenjima* možete pročitati na [https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/ve/Preporuka%20Rec%20\(2002\)%205%20Odbora%20ministara%20VE%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlanicama%20o%20za%C5%A1titi%20%C5%BEena%20od%20nasilja%20i%20Memorandum%20s%20obja%C5%A1njenjima.pdf](https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/ve/Preporuka%20Rec%20(2002)%205%20Odbora%20ministara%20VE%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlanicama%20o%20za%C5%A1titi%20%C5%BEena%20od%20nasilja%20i%20Memorandum%20s%20obja%C5%A1njenjima.pdf)

²³ Više o *Rezoluciji Europskog parlamenta od 25. veljače 2014. s preporukama Komisiji o borbi protiv nasilja nad ženama (2013./2014.(INL))* možete pronaći na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2017:285:FULL&from=DE>

za pružanje specijaliziranih savjeta te odgovarajuće pravne zaštite i pomoći“ te „potiče države članice da svim zdravstvenim i obrazovnim stručnjacima osiguraju odgovarajuće osposobljavanje u pogledu sprečavanja diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom i nasilja nad njima.“²⁴

Od nacionalnog zakonodavstva i strateških dokumenata vezanih za zaštitu od obiteljskog nasilja i nasilja nad ženama, valja istaknuti **Zakon o socijalnoj skrbi, Obiteljski zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Kazneni zakon, Prekršajni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o sudovima za mladež, Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Zakon o zaštiti svjedoka, Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Zakon o suzbijanju diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti spolova, Nacionalnu strategiju za prava djece u Republici Hrvatskoj od 2014. do 2020., Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja te Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine**, koju je Vlada Republike Hrvatske donijela dana 22. rujna 2017.

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine 70/17, 126/19, u daljnjem tekstu: ZZNO)²⁵ **žrtva nasilja u obitelji** je osoba koja zbog počinjenja nasilja u obitelji trpi fizičke ili psihičke posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda.

Osobe na koje se ovaj Zakon primjenjuje su:

- bračni drug, izvanbračni drug, životni partner, neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini u bračnoj i izvanbračnoj zajednici do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik
- bivši bračni drug, bivši izvanbračni drug, bivši životni partner, bivši neformalni životni partner, osobe koje imaju zajedničko dijete te osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.

Osobe koje uživaju posebnu zaštitu temeljem ZZNO su žene, djeca, osobe s invaliditetom i osobe starije životne dobi. Tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna su poštovati dostojanstvo **osobe s invaliditetom i osobe starije životne dobi** kao žrtve nasilja te poštovati posebnosti koje proizlaze iz njezina invaliditeta odnosno dobi, a svi postupci pokrenuti po ZZNO su hitni.

Nasilje u obitelji prema članku 10. ZZNO je:

1. primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda

²⁴ Rezoluciju Europskog parlamenta od 29. studenoga 2018. o položaju žena s invaliditetom (2018/2685(RSP)) možete pronaći na https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0484_HR.html

²⁵ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19) možete pronaći na <https://www.zakon.hr/z/81/Zakon-o-za%C5%A1titi-od-nasilja-u-obiljelji>

2. tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci
3. psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost
4. spolno uznemiravanje
5. ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci
6. zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.

Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji u nacionalno zakonodavstvo Republike Hrvatske prenesene su odredbe **Direktive 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012.)**. (u daljnjem tekstu: Direktiva o pravima žrtava)²⁶ koja osigurava da se osobe koje su bile žrtve kaznenog djela prepozna, da se prema njima postupa s poštovanjem, na osjećajan, primjeren, stručan i nediskriminirajući način te da dobiju odgovarajuću zaštitu, potporu i pristup pravosuđu. Naglasak je na postizanju obazrivog pristupa prema žrtvi nasilja radi sprječavanja njene sekundarne viktimizacije, adekvatne informiranosti žrtve o njenim pravima te skrbi nadležnih tijela o pravima žrtve u postupovnim radnjama.

U Republici Hrvatskoj problematika nasilja u obitelji regulirana je kaznenim i prekršajnim zakonodavstvom. Nasilje nije samo privatni problem i bez obzira na to o kojem se obliku nasilja radi uvijek je riječ o problemu koji se tiče društva u cjelini. **Razgraničenje između kaznenog djela i prekršaja određuje zakonodavac**, pri čemu prekršaji predstavljaju blaže povrede društvenih vrijednosti od kaznenih djela te ih stoga prati blaža društvena osuda, odnosno sankcija. Hoće li neko ponašanje biti kvalificirano kao prekršaj ili kao kazneno djelo odlučivati će nadležna tijela nakon prijave nasilja te će ovisno o tome poduzeti radnje potrebne za pokretanje prekršajnog ili kaznenog postupka pred prekršajnim ili kaznenim sudom.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji usmjeren je osiguravanju zaštite članova obitelji izloženih nasilju, poštivanju pravnog sustava te sprječavanju ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem **počinitelja prekršaja nasilja u obitelji**.

²⁶ Direktivu 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012.). možete pronaći na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>

Moguće je doživjeti partnersko nasilje, a da osoba nema pravo na zaštitu u okviru Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji jer ne pripada ni u jednu od ranije navedenih kategorija osoba koje zakon štiti. Primjer takve situacije bio bi par koji ne živi zajedno i čija zajednica nije trajnijeg karaktera – npr. par koji se povremeno viđa nekoliko mjeseci.

Ipak, to što osoba nije zaštićena u okviru ovog zakona ne znači da nema pravo na zaštitu. Ima, ali prema drugim propisima: može se pozivati na čl. 31. Zakona o ravnopravnosti spolova, koji za onoga „tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u spolu, bračnom ili obiteljskom statusu, ili spolnoj orijentaciji povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 30.000,00 kuna.“

Kazne za počinitelje prekršaja nasilja u obitelji:

Iz članka 22. ZZNO izdvajamo odredbe koje se odnose na počinjenje prekršaja nasilja u obitelji u **nazočnosti ili na štetu osobe s invaliditetom:**

„(3) **Tko u nazočnosti djeteta ili osobe s invaliditetom** ili osobe starije životne dobi počini nasilje iz članka 10. ovoga Zakona, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana.

(4) Tko **ponovi** nasilje u obitelji iz stavka 3. ovoga članka, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 8000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 60 dana.

(5) Ako je nasilje iz stavka 1. ovoga članka počinjeno **na štetu djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi**, počinitelj će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 12.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 70 dana.

(6) Tko **ponovi** nasilje u obitelji iz stavka 5. ovoga članka, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 17.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 80 dana.“

Kaznena djela su ona ljudska ponašanja kojima se povređuju dobra i vrijednosti od velike važnosti za pojedince i društvo, pa su zbog toga za takve radnje predviđene i najteže kazne. Različiti oblici nasilja svakako mogu potpadati pod kaznena djela jer se njima zadire u dobra kao što su ljudsko tijelo ili dostojanstvo. Međutim, da bi se neka radnja smatrala kaznenim djelom ona mora biti precizno navedena i definirana u zakonu.

Kazneni zakon (Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19)²⁷ u daljnjem tekstu:KZ) propisuje niz kaznenih djela s elementima nasilja u kojima učin djela prema bliskoj ili osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže

²⁷ **Kazneni zakon** (Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19) možete pronaći na <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

tjelesne ili duševne smetnje predstavlja kvalificirani oblik djela s težom sankcijom. Ovdje spadaju kvalificirani oblici kaznenog djela tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, osobito teške tjelesne ozljede, prijetnje, nametljivog ponašanja, spolnog uznemiravanja, teška kaznena djela protiv spolne slobode. Prema Kaznenom zakonu bliske osobe su članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug, bivši životni partner ili neformalni životni partner, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.

Kao *samostalno kazneno djelo nasilja u obitelji* člankom 179.a KZ – a propisano je da „Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“

Člankom 171. Kaznenog zakona propisano je da: „Tko kršenjem svojih zakonskih obiteljskih obveza ostavi u teškom položaju blisku osobu koji se ne može sam o sebi skrbiti, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“

Dakle, nasilje u obitelji, ovisno o težini i ozbiljnosti nasilničkog postupanja, u zakonskom smislu može predstavljati kazneno djelo ili prekršaj.

Postupanja nadležnih tijela u slučajevima obiteljskog i seksualnog nasilja regulirana su Protokolima koje donosimo u nastavku.

4. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

Postupanje u slučaju nasilja u obitelji temelji se ne samo na nacionalnim zakonima i podzakonskim aktima već i na obvezama propisanim Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji.

Prvi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji Vlada Republike Hrvatske usvojila je 2005. godine te njegove izmjene i dopune 2006. godine. Svrha je Protokola bila osigurati djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela (policije, centara za socijalnu skrb, odgojno-obrazovnih i zdravstvenih ustanova te pravosudnih tijela) koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku nasilja u obitelji s ciljem unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji te pomoći počiniteljima u promjeni njihovog ponašanja.

Protokol se temeljio na tada važećim međunarodnim dokumentima, nacionalnim zakonskim i podzakonskim aktima te na sadržaju i obvezama propisanim Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2005. do 2007. godine.

Vlada je na sjednici dana 25. rujna 2017. godine usvojila četvrtu Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022., kojom je predviđeno donošenja izmjena i dopuna Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, sukladno novim zakonskim propisima. Novi Protokol donesen je na Vladinoj sjednici dana 19. lipnja 2019. godine, a za cilj ima senzibiliziranje javnosti za problem nasilja, prevenciju nasilnog ponašanja uvođenjem preventivnih programa u odgojno-obrazovne ustanove, jačanje međuresorne suradnje te isticanje važnosti medija u formiranju stavova javnosti o nasilju u obitelji.

Protokol definira način postupanja i suradnje nadležnih tijela, ustanova i organizacija civilnog društva radi prevencije i sprječavanja nasilja, zaštite žrtve i kažnjavanje počinitelja nasilja.

Za postupanje u slučaju nasilja u obitelji nadležni su policija, zdravstvo, pravosuđe, centar za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove te organizacije civilnog društva koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja. Mediji imaju značajnu ulogu u formiranju stavova javnosti o događajima vezanim za nasilje u obitelji te promicanju svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca.

Policija

Cilj postupanja policije je pružanje odgovarajuće zaštite i potpore žrtvi, učinkovito otkrivanje počinitelja, prikupljanje dokaza i procesuiranje počinitelja.

Nakon zaprimanja zahtjeva (dojave) za pružanjem pomoći odnosno dobivanja saznanja o nasilju u obitelji policija je dužna:

- Žurno doći na mjesto događaja i pružiti potrebnu intervenciju

- Prekinuti nasilnički čin i poduzeti mjere zaštite žrtve
- Pribaviti podatke i prikupiti obavijesti
- Prema potrebi omogućiti žrtvi neodgodivo pružanje medicinske pomoći
- Provoditi procjenu rizika te usmeno i pismeno obavještavati žrtvu o njenim pravima
- Postupkom kriminalističkog istraživanja objektivno i cjelovito ispitati sve činjenice vezane za događaj nasilja - uzroke, povod, kontinuitet i posljedice
- Podnijeti odgovarajuću prijavu nadležnom pravosudnom tijelu
- Predlagati sudu izricanje odgovarajućih zaštitnih mjera

Zdravstvo

Cilj postupanja zdravstvenih radnika je pružanje žurne i sveobuhvatne zdravstvene skrbi žrtvi radi očuvanja tjelesnog i psihičkog zdravlja u skladu s ovlastima propisanim zakonima u području zdravstva.

Dužnosti zdravstvenih radnika

U slučaju sumnje

- Posebno obzirno razgovarati s osobom i navesti da se povjeri o postojanju nasilja u obitelji te saznati što više okolnosti

U slučaju saznanja

- Prijaviti nasilje policiji ili državnom odvjetništvu, te nadležnom centru za socijalnu skrb
- Utvrditi uzroke i način nastanka ozljeda sveobuhvatnim pregledom
- Uputiti žrtvu na daljnju obradu, upoznati je s njenim pravima i uputiti na druge nadležne službe
- Tjelesne ozljede nanese od člana obitelji prijaviti HZJZ
- Na traženje dostaviti dokumentaciju
- prema potrebi uputiti na liječenje žrtvu ili počinitelja nasilja (osoba s mentalnim teškoćama ili osoba liječena od alkoholizma i drugih ovisnosti) i o tome obavijestiti centar za socijalnu skrb i/ili policiju

Pravosuđe

Uloga pravosudnih tijela je učinkovito korištenje zakonskih mogućnosti radi zaštite žrtve i omogućavanje sudske zaštite njihovih prava. U predmetima vezanim uz nasilje u obitelji pravosudna tijela (sudovi i/ili državno odvjetništvo) dužna su:

- Pristupiti pažljivoj obradi kaznenog/prekršajnog predmeta
- Omogućiti sudsku zaštitu žrtvi i upoznati je s njenim pravima u kaznenom i prekršajnom postupku
- Uputiti žrtvu na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu (nadležni odjeli za podršku i OCD)
- Provesti pojedinačnu procjenu žrtve i primijeniti posebne mjere zaštite

- Poštivati prava žrtve i osigurati zaštitu žrtve pri dolasku na sud i unutar suda
- Obavijestiti žrtvu na njezin zahtjev o poduzetim radnjama povodom prijave i ishodu postupka
- Obavijestiti žrtvu o puštanju počinitelja na slobodu

Centar za socijalnu skrb

Cilj postupanja centra za socijalnu skrb je poduzimanje mjera i radnji kao i pružanje potpore u skladu s propisanim ovlastima radi sveobuhvatne zaštite žrtve i članova obitelji, posebice djece, osoba s invaliditetom, osoba starije životne dobi kao posebno ranjivih skupina kroz integrirani pristup u radu s počiniteljem nasilja i žrtvom.

U slučaju sumnje ili saznanja o nasilju u obitelji centar za socijalnu skrb dužan je:

- Žurno i bez odgode izvršiti prijavu policiji i dostaviti sve obavijesti o slučaju
- Žurno uspostaviti kontakt sa žrtvom u CZSS ili na terenu i poduzeti mjere za zaustavljanje nasilja i zaštitu sigurnosti žrtve
- Po potrebi osigurati žrtvi pružanje odgovarajuće zdravstvene zaštite
- Upoznati žrtvu s njenim pravima, informirati je o oblicima i mogućnostima zaštite i postupanju institucija
- Izraditi sa žrtvom Plan sigurnosti te ponuditi i osigurati žrtvi i njejoj djeci siguran smještaj
- Izvršiti početnu procjenu potreba i pružiti žrtvi psihološku, pravnu i/ili novčanu pomoć te je uputiti u ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć
- Obaviti razgovor s počiniteljem nasilja
- Voditi slučaj sukladno individualnom planom te osigurati zaštitu i tretman žrtve i počinitelja
- Uputiti prijedlog sudu za izricanje zaštitnih mjera prema počinitelju nasilja

Odgojno-obrazovne ustanove

Cilj postupanja odgojno-obrazovnih ustanova je poduzimanje mjera radi prepoznavanja i prijavljivanja nasilja te pružanja zaštite djetetu žrtvi nasilja u obitelji.

U slučaju saznanja ili sumnje o počinjenom nasilju nad djetetom odnosno o svjedočenju djeteta nasilju u obitelji odgojno-obrazovni radnici dužni su:

- Izvijestiti ravnatelja ili stručnog suradnika odgojno-obrazovne ustanove
- Žurno i bez odgode prijaviti sumnju na nasilje policiji i nadležnom CZSS radi poduzimanja mjera za zaštitu djeteta
- Osigurati sigurnost djeteta do dolaska drugog roditelja ili osobe od povjerenja ili CZSS te izraditi službenu bilješku

- Pružiti pomoć djetetu i po potrebi osigurati pružanje zdravstvene zaštite
- Nadležnim tijelima i ustanovama dati sve relevantne informacije
- Provoditi preventivne programe

Organizacije civilnog društva koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja

Cilj postupanja organizacija civilnog društva koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja je pružanje savjetodavne i druge pomoći žrtvama, osiguranje sigurnog smještaja/skloništa žrtvi i njejoj djeci, pružanje usluga psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji te informiranje žrtava o njihovim pravima.

Uloga i značaj organizacija civilnog društva je:

- Suradivati s policijom, CZSS, pravosudnim tijelima, županijskim timovima za sprečavanje i borbu protiv nasilja te po potrebi s drugim OCD-ovima
- Osigurati sigurni smještaj/sklonište žrtvama i njihovoj djeci
- Pružati savjetovanje, pravnu i psihosocijalnu pomoć žrtvama te uslugu psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja
- Prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova uz suglasnost žrtve
- Dostavljati potrebne podatke o žrtvi na zahtjev tijela koje provode pojedinačnu procjenu (policijskih službenika, državnih odvjetnika i sudaca)
- Dostavljati preporuke tijelima nadležnim za provođenje pojedinačne procjene potreba žrtve

Mediji

Cilj medijskog praćenja problematike nasilja u obitelji je senzibilizacija javnosti za prava i potrebe žrtava te podizanje svijesti javnosti o neprihvatljivosti nasilničkog ponašanja.

U slučaju izvještavanja o događajima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji uloga i značaj medija je:

- Izvještavati o događajima nasilja sa senzibilitetom za žrtve bez senzacionalističkih objava
- Kod izvještavanja voditi računa o zaštiti osobnih podataka i identiteta žrtve nasilja u obitelji, osobito djeteta, te identiteta počinitelja nasilja
- Poticati odgovorno ponašanje građana, informirati o neprihvatljivosti nasilničkog ponašanja i obvezi prijavljivanja slučajeva nasilja u obitelji
- Informirati javnost o važnosti ranog otkrivanja i ranog prepoznavanja slučajeva nasilja u obitelji
- Informirati javnost o načinima pomoći žrtvama nasilja u obitelji te brojevima kriznih telefona i skloništa

5. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja

Vlada Republike Hrvatske je 2012. godine donijela prvi Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja. Donošenje Protokola proizlazilo je iz propisane obveze provedbe mjere 5.1.4. Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011. do 2015. godine.

U srpnju 2018. godine, na prijedlog Ureda za ravnopravnost spolova Vlada Republike Hrvatske donijela je ažurirani Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

Tekst novog Protokola usklađen je s novim propisima (Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakon o ravnopravnosti spolova, Obiteljski zakon, Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu), a razvijen je kako bi osigurao trenutnu, suosjećajnu, rodno i kulturalno osjetljivu sveobuhvatnu pomoć i potporu svih nadležnih institucija. Ciljevi Protokola su uvođenje standardiziranog postupka prema žrtvama seksualnog nasilja bez obzira na njihovu dob, mjesto u kojem im se nasilje dogodilo, spol i/ili druge osobne karakteristike.

Protokol sadrži:

- a) obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim seksualnom nasilju;
- b) oblike, način i sadržaj suradnje između nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim seksualnom nasilju;
- c) završne odredbe kojima se propisuju postupanja u skladu s aktivnostima ovog Protokola.

Nadležna tijela u postupanju sa žrtvama seksualnog nasilja su: policija, zdravstvene ustanove (opće i kliničke bolnice, klinički bolnički centri), pravosudna tijela (sud i Državno odvjetništvo), centri za socijalnu skrb, odgojno - obrazovne ustanove i institucije koje pružaju pomoć i potporu u zaštiti mentalnog zdravlja te tijela iz Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu.

Policija

Cilj postupanja policije u slučajevima seksualnog nasilja, osim pružanja odgovarajuće zaštite i potpore žrtvi, kako bi se smanjio rizik od daljnje viktimizacije, jest učinkovito otkrivanje počinitelja i prikupljanje dokaza.

Temeljna policija činit će samo ono što ne trpi odgodu kao što je:

- Zaštita života i zdravlja žrtve (uklanjanje neposredne opasnosti, pružanje prve pomoći i organiziranje hitne liječničke pomoći)

- Prikupljanje početnih obavijesti o događaju
- Osiguranje mjesta događaja i tragova

Za vođenje kriminalističkog istraživanja i postupanje u slučajevima seksualnog nasilja ovlašten je stručno osposobljen policijski službenik/ca za seksualno nasilje, a koji djeluje na području određene Policijske uprave.

U slučajevima seksualnog nasilja kada su oštećeni djeca ili maloljetnici/e za postupanje i vođenje kriminalističkog istraživanja, sukladno Zakonu o sudovima za mladež, ovlašteni su specijalizirani policijski službenici/e za mladež.

Policijski službenici/e koji provode izvide dužni su osigurati zaštitu identiteta žrtve seksualnog nasilja od samog početka kriminalističkog istraživanja. Ne smiju se javno objaviti podaci temeljem kojih bi se mogao utvrditi identitet žrtve.

Policijska je dužna pružiti žrtvi potrebnu zaštitu sukladno sigurnosnoj prosudbi o postojanju ozbiljne opasnosti od ponavljanja seksualnog nasilja, ugrožavanja zdravlja i života žrtve te mogućih naknadnih utjecaja počinitelja na njen iskaz.

Zdravstvo

Zdravstvene ustanove obvezne su žrtvi osigurati žurnu i sveobuhvatnu zdravstvenu skrb radi očuvanja tjelesnog i psihičkog zdravlja u skladu sa suvremenim standardima i praksom, bez obzira kada je seksualno nasilje počinjeno.

Prema medicinskom protokolu žrtvu, bez obzira na dob i spol, pregledava dežurni liječnik/ca, obavezno specijalist/kinja starije službe ili nadslužbe, sukladno medicinskim indikacijama, a poželjno je da pregled obavljaju dva specijalista/kinje.

Djecu žrtve treba pregledavati isključivo liječnik/ca specijalist/kinja pedijatar ili, ako ne postoji pedijatar odgovarajućih stručnih kompetencija obzirom na medicinske indikacije, djecu žrtve treba pregledavati odgovarajući liječnik/ca specijalist/kinja s relevantnim iskustvom u radu s djecom. Potrebno je utvrditi uzroke i način nastanka ozljeda te obaviti cjeloviti tjelesni pregled i profilaksu bolesti koji uključuje:

- Informirani pristanak žrtve na cjelovit pregled i tretman
- Utvrđivanje opće anamneze i pregled
- Propisivanje terapije i upute za daljnje postupke

Pravosudna i ostala tijela

Uloga pravosudnih tijela je učinkovito korištenje svih zakonskih mogućnosti propisanih važećim propisima Republike Hrvatske radi zaštite žrtava silovanja ili drugog seksualnog nasilja te omogućavanje sudske zaštite njihovih prava.

Policijska, istražiteljska, državno odvjetnička i sudovna postupaju s posebnim obzirom prema žrtvi kaznenog djela te su dužni žrtvu upoznati s njenim pravima u postupku i pri poduzimanju radnji na primjeren način skrbiti o njenim pravima. Žrtvama

kaznenih djela protiv spolne slobode, obzirom na specifičan položaj u kojem se nalaze, daju se sljedeća dodatna prava:

- Pravo prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom/com, na teret proračunskih sredstava
- Pravo na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava
- Pravo da ju u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola, te da ju, ako je to moguće, u slučaju ponovnog ispitivanja ispituje ta ista osoba
- Pravo uskratiti odgovor na pitanja koja nisu u vezi s kaznenim djelom, a odnose se na strogo osobni život žrtve
- Pravo zahtijevati da bude ispitana putem audio-video uređaja
- Pravo na tajnost osobnih podataka
- Pravo zahtijevati isključenje javnosti s rasprave

Centri za socijalnu skrb

Centar za socijalnu skrb dužan je poduzeti odgovarajuće radnje i postupke radi zaštite i potpore žrtvi seksualnog nasilja, sukladno ovlastima centra za socijalnu skrb i propisanim mjerama obiteljsko pravne zaštite te pravima i uslugama socijalne skrbi.

Opća pravila postupanja

Kada stručni radnik/ca centra za socijalnu skrb dobije informaciju o sumnji na seksualno nasilje (pisanim putem, usmenom dojavom, u postupku koji se vodi pred centrom za socijalnu skrb, u dežurstvu stručnog radnika/ce ili bilo kojim drugim putem), dužan je postupiti na sljedeći način:

1. odmah po saznanju žurno i bez odgode prijaviti policiji bez obzira je li to već učinilo drugo tijelo te dostaviti sve zaprimljene obavijesti o slučaju. O dojavi i saznanju potrebno je sastaviti službenu bilješku u koju će se unijeti podaci o žrtvi, osobi koja je počinila nasilje i počinjenom nasilju.
2. uspostaviti što žurniji kontakt sa žrtvom i upoznati je s njezinim zakonskim pravima, ovlastima i postupanju centra za socijalnu skrb u svrhu zaštite žrtve.

Centar za socijalnu skrb upoznat će žrtvu s ostvarivanjem prava na uslugu savjetovanja i pomaganja, psihosocijalne podrške, smještaja u kriznim situacijama te pravu na novčane naknade.

Posebna pravila postupanja prema djeci

Kada centar za socijalnu skrb zaprimi informaciju o sumnji na seksualno nasilje prema djetetu, dužan je odmah i bez odgode prijaviti nasilje policiji. Stručni tim centra za socijalnu skrb po zaprimanju informacije o sumnji na seksualno nasilje prema djetetu, dužan je bez odgode stupiti u kontakt sa djetetom i obitelji te je dužan napraviti ciljanu specifičnu procjenu primjenjujući odgovarajuće

instrumente socijalnog rada. Stručni tim centra za socijalnu skrb procijenit će potrebe poduzimanja odgovarajućih mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. Kada je počinitelj nasilja roditelj, član obitelji ili osoba koja skrbi o djetetu ili su uključeni u seksualno iskorištavanje/zlostavljanje djeteta, centar za socijalnu skrb će procijeniti ugroženost/sigurnost djeteta te u slučaju utvrđene neposredne opasnosti za život, zdravlje i sigurnost djeteta žurno izdvojiti dijete iz obitelji i osigurati mu odgovarajući smještaj te sudu uputiti prijedlog za određivanje mjere o privremenom povjeravanju djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi. Sud će imenovati posebnog skrbnika/cu koji će zastupati dijete u postupku na sudu radi određivanja mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, sukladno posebnim propisima. Centar za socijalnu skrb će procijeniti potrebu pružanja usluge savjetovanja i pomaganja te psihosocijalne podrške, sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi. Nadalje, može uputiti dijete u odgovarajuće oblike psihološke i terapijske pomoći, rehabilitacijskih programa i drugih vrsta stručne pomoći i podrške koje se pružaju u zajednici.

Svi stručnjaci koji su uključeni iz različitih sustava radi sveobuhvatnog i integriranog pristupa u procjeni i provođenju mjera od strane centra za socijalnu skrb i/ili suda dužni su osigurati sve potrebne informacije o rizičnim okolnostima po dijete, a centar je dužan s navedenim informacijama postupati u skladu s etičkim načelima profesije.

Odgojno - obrazovne ustanove

Protokolom su odgojno-obrazovni djelatnici/ce obvezni skrbiti o ostvarivanju prava djeteta u slučajevima svih oblika nasilja, senzibilizirati se na pojavu seksualnog nasilja koje doživljavaju maloljetne osobe te poduzeti odgovarajuće mjere radi otkrivanja i prijavljivanja djela seksualnog nasilja relevantnim institucijama koje pružaju pomoć žrtvama seksualnog nasilja.

Postupanje odgojno-obrazovnih ustanova u slučaju seksualnog nasilja

Odmah po primanju informacije iz koje proizlazi sumnja da je dijete, odnosno učenik/ca doživio seksualno uznemiravanje ili seksualno nasilje, dužnost djelatnika odgojno-obrazovne ustanove bez odgode obavijestiti ravnatelja/icu, koji je, također bez odgode, dužan prijaviti sumnju o postojanju kaznenoga djela najprije policiji i nadležnom centru za socijalnu skrb, te provesti razgovor s djetetom, odnosno učenicom/com radi zaštite njegovih/njezinih prava. Poželjno je da razgovor vodi stručni suradnik/ca u sigurnom okruženju, imajući na umu zaštitu prava osobe. Osoba koja vodi razgovor s djetetom, odnosno učenicom/com ili izvorom informacija, dužna je o tome voditi zapisnik. Obveza osobe koja vodi razgovor je upoznati dijete, učenika/cu s daljnjim postupanjem na njemu/njoj razumljiv način. Tijekom cijelog postupka potrebno je voditi brigu o sigurnosti djeteta, odnosno učenika/ce te drugih osoba koje su izvor informacija.

Ako je počinitelj/ica seksualnog nasilja djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove (ravnatelj/ica, stručni suradnik/ca, nastavnik/ca ili drugi djelatnik/ca), osoba koja ima o tome informaciju dužna je obavijestiti policiju i/ili Državno odvjetništvo. Ukoliko je počinitelj/ica seksualnog nasilja djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove ili se seksualno nasilje dogodilo u prostoru odgojno-obrazovne ustanove, odgojno-obrazovna ustanova dužna je žurno izvijestiti Ministarstvo znanosti i obrazovanja bez obzira tko je počinitelj.

Postupanje u slučaju seksualnog uznemiravanja koje se dogodilo u školi

Ako se radi o seksualnom uznemiravanju od odrasle osobe koja je djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove postupak je isti kao u slučaju seksualnog nasilja. U slučaju seksualnog uznemiravanja od strane drugog učenika/ce (ili više njih) u prostoru odgojno-obrazovne ustanove, ukoliko odgojno - obrazovna ustanova ima stručnjaka/e odgovarajućeg profila uključit će sve sudionike u savjetovanje ili medijaciju, a ukoliko nema stručnjake odgovarajućeg profila, uputit će sudionike u savjetovalište. Obveza odgovorne osobe je o događaju obavijestiti roditelje svih uključenih učenika/ca. O slučaju je potrebno izvijestiti i nadležni centar za socijalnu skrb.

Zaštita mentalnog zdravlja žrtava seksualnog nasilja

Nužno je osigurati sustavnu zaštitu mentalnog zdravlja žrtava seksualnog nasilja, koja treba biti besplatna, lako dostupna i pravovremena pomoć i potpora u sklopu institucionalnih ili izvaninstitucionalnih djelatnosti i/ili servisa (ili službi) za zaštitu mentalnog zdravlja.

Takvi servisi imaju za cilj olakšati oporavak od posljedica seksualnog nasilja. Stručne osobe koje se nalaze u specijaliziranim službama moraju biti osposobljene za pružanje adekvatne pomoći žrtvama kako bi mogle pružiti posebno osjetljiv odgovor na potrebe žrtava.

Suradnja nadležnih tijela

Provedba Protokola propisuje što žurniju uspostavu suradnje nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja te pružanju pomoći, potpore i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku seksualnog nasilja.

6. Manifestacije nasilja u obitelji

Prema prirodi nasilnog čina Svjetska zdravstvena organizacija (2002.) razlikuje:

Fizičko nasilje

Fizičko nasilje odnosi se na primjenu sile bez obzira je li ili nije nastupila tjelesna ozljeda, a manifestira se guranjem, udaranjem, pritiskanjem, davljenjem, gađanjem predmetima, fizičkim sprečavanjem kretanja, uništavanjem stvari po kući, itd. To je svaki oblik nasilja kojim se povređuje tijelo druge osobe.

Psihičko nasilje

Psihičko nasilje odnosi se na primjenu psihičke prisile koja je uzrokovala osjećaj straha, ugroženosti, povrede dostojanstva, verbalno nasilje (vrijeđanje, ismijavanje, psovanje), itd. Psihičko nasilje najčešće prethodi fizičkom nasilju.

Seksualno nasilje

Seksualno nasilje definira se kao bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar, dodirivanje intimnih dijelova tijela druge osobe bez njezinog pristanka, i sl.

Ekonomsko nasilje

Hrvatsko zakonodavstvo kao oblik nasilja u obitelji poznaje i ekonomsko nasilje, koje se definira kao „zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim приходima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci“.²⁸

Ističemo da se nasilje u obitelji odnosi također, sukladno ZZNO i na **zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi** koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.

Prema Sesar i Dodaj (2014.), ranije spomenuto partnersko nasilje dijeli se na:

1. prisilu i kontroliranje (zastrašivanje, prijetnje, izoliranje, uskraćivanje, ponižavanje, podcjenjivanje, korištenje djece u svrhu zlostave, ekonomsko zlostavljanje) koja se u heteroseksualnim vezama najčešće manifestira od strane muškarca prema ženi;
2. nasilje kao reakcija na napad (trenutna reakcija na napad, verbalna ili fizička, s primarnom namjerom da se zaštiti sebe ili druge od ozlijede) za kojim najčešće posežu žene prema muškarcima kao vrstom obrane od doživljenog nasilja;
3. situacijsko nasilje (rasprava među partnerima koja prerasta iz verbalnog u tjelesno nasilje) kojeg su u jednakoj mjeri počinitelji i muškarci i žene u određenim okolnostima ili tijekom međusobnih rasprava.²⁹

²⁸ Više u Brošuri: „Prava osoba koje su preživjele ili proživljavaju nasilje”, SOS Rijeka centar za nenasilje i ljudska prava, dostupno na <http://sos-rijeka.org/wp-content/uploads/Brosura-zrtve-nasilja.pdf>

²⁹ Ibid.

7. Specifičnosti nasilja prema dobnim skupinama

U svrhu analize i oblikovanja preporuka za daljnje izjednačavanje mogućnosti i unaprjeđenje položaja žena s invaliditetom u Hrvatskoj, SOIH je u razmaku od 10 godina proveo dva istraživanja o položaju žena s invaliditetom u Hrvatskoj. Istraživanja su obuhvatila poglavlja nasilja nad ženama s invaliditetom s ciljem dobivanja podataka o pojavnosti nasilja nad ženama te specifičnostima nasilja prema dobnim skupinama i vrstama invaliditeta. Rezultati oba istraživanja bili su gotovo istovjetni. Naime, žene s invaliditetom prilikom intervjua nisu bile sklone otvoreno govoriti o doživljaju nasilja. Iz tog razloga podaci dobiveni istraživanjima ne odražavaju stvaran opseg i prirodu nasilja nad ženama s invaliditetom u RH, tim više što nije bilo mogućnosti u istraživanja uključiti djevojčice i djevojke s invaliditetom.

Kroz dugogodišnje djelovanje SOIH-SOS telefona za žene s invaliditetom žrtve nasilja, osnovanog 2007. godine, SOIH prati pojavnost nasilja nad ženama s invaliditetom, kako po dobnoj strukturi, tako i po vrsti nasilja. Obzirom da se na SOS telefon ne javljaju osobe mlađe od 18 godina nisu zabilježeni podaci za djevojčice i djevojke s invaliditetom. Podaci pokazuju da kod žena s invaliditetom u dobi od 18 do 30 godina prevladava ekonomsko nasilje, uglavnom od strane roditelja, a u velikoj mjeri doživljaju i emocionalno nasilje koje se manifestira kroz zabrane i izolaciju. Žene s invaliditetom u dobi od 30 do 40 godina u najvećoj mjeri obraćaju se SOS telefonu zbog psihičkog nasilja od strane partnera, zatim emocionalnog i u manjoj mjeri fizičkog nasilja. Fizičko nasilje, osobito od strane partnera, najprisutnije je kod žena s invaliditetom u dobi od 40 do 60 godina, a vrlo često je popraćeno i psihičkim nasiljem. U dobi iznad 65 godina žene s invaliditetom najčešće doživljavaju ekonomsko nasilje uzrokovano prijeverama od strane članova obitelji i nepoznatih osoba (sklapanje ugovora o dosmrtnom uzdržavanju).

Kako bi se sa širokog spektra sagledala pojavnost nasilja prema dobnim skupinama žena SOIH priprema program kojim želi istražiti pojavnost nasilja među djevojkama i ženama s invaliditetom modificirajući upitnik koji je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) kroz istraživanje nasilja nad ženama u 28 zemalja članica Europske unije, među kojima je bila uključena i Hrvatska. Rezultati istraživanja pokazuju da je nasilje nad ženama rašireno, no često neprijavljeno, povreda ljudskih prava diljem EU-a. Istraživanje je podloga potporakreatorima nacionalnih politika i politika na razini EU-a pri uvođenju i provođenju sveobuhvatnih mjera za sprečavanje rodno utemeljenog nasilja nad ženama i odgovaranje na njega. U tu svrhu u ovoj ediciji dajemo pregled mišljenja FRA koja se temelje na ključnim rezultatima i zaključna razmatranja kako bismo ukazali na veličinu problema:

- Opseg tjelesnoga i seksualnog nasilja koje su doživjele žene diljem EU-a zahtijeva ponovnu pozornost politike.

- Seksualno nasilje rašireno je kazneno djelo koje zahtijeva zajedničko djelovanje s ciljem utjecanja na stavove prema seksualnom nasilju nad ženama.
- Potrebna je poboljšana potpora stručnjaka žrtvama seksualnog nasilja, koja može uključiti slučajeve s više od jednoga počinitelja.
- Potrebno je ciljno sprečavanje i podizanje svijesti mladih žena o nasilju nad ženama.
- Kampanje i odgovori na nasilje nad ženama moraju biti usmjereni i na muškarce i na žene. Muškarci se trebaju aktivno uključiti u inicijative koje se suprotstavljaju načinu na koji neki muškarci koriste nasilje protiv žena.
- Države članice EU-a mogu biti potaknute na ratifikaciju konvencije. Države članice EU-a trebaju barem preispitati svoja zakonodavstva kako bi osigurale da su u skladu s tom konvencijom i direktivom.
- Opseg nasilja od intimnog partnera treba ponovno biti u žarištu politike na razini EU-a i njegovih država članica. Kako bi učinkovito odgovorila na zlostavljanje u vezama, država mora odgovarati na nasilje od intimnog partnera kao na javni problem, a ne privatni.
- Silovanje u braku stvarnost je za niz žena, a mnoge su doživjele više incidenata. To zahtijeva da se zakon u svim državama članicama EU-a odnosi na udane žene kao žrtve silovanja jednako kao i na neudane žene.
- Dokazi pokazuju da je znatan broj žena podložan zlostavljanju i nakon nasilnih veza. Njima je potrebno ponuditi zaštitu.
- U okviru nacionalnih mjera za sprečavanje nasilja trebalo bi razmotriti rješavanje problema pretjerane uporabe alkohola koja dovodi do povećanog nasilja.
- Potrebno je razmotriti osobine i ponašanje počinitelja kako bi se istražili mogući čimbenici rizika koji pridonose nasilju u intimnim partnerstvima.
- Države članice EU-a potrebno je potaknuti da preispitaju svoja zakonodavstva u vezi sa svojim kapacitetima za prepoznavanje i djelotvoran odgovor na učinak opetovane viktimizacije na živote mnogih žena, s tim da je opetovana viktimizacija posebno karakteristika nasilja od intimnog partnera.
- Sveobuhvatni podaci o iskustvima žena s nasiljem ključni su za razvoj i nadziranje politika za borbu protiv nasilja nad ženama.
- Kampanje za podizanje svijesti o nasilju nad ženama moraju se zasnivati na preciznim podacima kako bi se osiguralo da su njihove poruke usmjerene na odgovarajuću publiku.

- Postoji jasna potreba za unapređivanjem i usklađivanjem prikupljanja podataka o nasilju nad ženama, kako unutar država članica EU-a tako i među njima, kako bi se podaci učinkovitije upotrebljavali s ciljem rješenja problema ove povrede na razini EU-a.

Dugogodišnji rad na SOIH-SOS telefonu za žene s invaliditetom žrtve nasilja, kao i rezultati FRA istraživanja, pokazuju da nasilje nad ženama narušava temeljna prava žena kao što su dostojanstvo, pristup pravosuđu i ravnopravnost spolova. Prava žena s invaliditetom koja su u RH i EU nedovoljno istražena kad je u pitanju nasilje su još i više narušena te se stoga predlaže provođenje sveobuhvatne ankete kroz koju bi se utvrdila pojavnost, vrste i počinitelji nasilja te sagledalo kako se ono manifestira na pojedine dobne skupine djevojaka i žena s invaliditetom.

A watercolor illustration of a woman's back, showing her long brown hair in a braid and a small bird perched on her right shoulder. The background is a soft, abstract wash of colors.

Važna si i
vrijediš.

I tvoji osjećaji
su bitni.

I tvoj
glas
je bitan.

I tvoja
priča
je važna.

I tvoj život
je
dragocjen.

Uvijek.